

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо запровадження військової служби за
міжнародним добровольчим контрактом»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

В умовах триваючої збройної агресії РФ проти України, необхідності забезпечення належного комплектування Сил оборони України, а також розширення можливостей залучення до захисту України осіб, які перебувають за її межами, - існує потреба в удосконаленні законодавчих механізмів прийняття громадян України, іноземців та осіб без громадянства на військову службу за контрактом.

Наявні моделі контрактної служби позбавлені гнучкості та засобів для адаптації під різні обставини кандидатів, зокрема тих, які перебувають поза межами України. Це суттєво обмежує потенціал прийняття на службу окремих категорій осіб і знижує показники рекрутингу.

Зокрема, на законодавчому рівні відсутня процедура, яка б надавала змогу особам, що перебувають за межами України, укласти спеціальний контракт про проходження військової служби у військових формуваннях України без необхідності попереднього прибуття в Україну для здійснення певних організаційних та юридичних заходів.

Крім того, існуючі механізми не містять потрібних добровольцям юридичних гарантій у різних сферах. Це стосується, зокрема, можливостей вільного перетинання кордону та повернення з території України у місце попереднього перебування особи після закінчення строку проходження служби за контрактом (в умовах воєнного стану та обмежень на виїзд). Неврегульоване питання строків проходження служби. Окремих кандидатів турбує питання забезпечення безпеки у зв'язку з юридичними невизначеностями, зокрема загрозами з боку країни – агресора. Наявні також інші невирішені питання.

У цілому відсутність адаптованої процедури укладення контракту про проходження військової служби із добровольцями з-за кордону, а також низький рівень юридичних гарантій обумовлює слабе стимулювання кандидатів на міжнародному рівні до захисту України, що об'єктивно обмежує можливості поповнення Сил оборони.

2. Мета і завдання прийняття акта

Метою даного законопроєкту є створення ефективного правового механізму залучення громадян України, які перебувають за кордоном, іноземців та осіб без громадянства до проходження військової служби та захисту України на добровільних засадах шляхом укладення міжнародного добровольчого контракту, а також визначення особливостей правового статусу та встановлення гарантій для осіб, які проходять військову службу за таким контрактом.

З урахуванням поставленої мети завданнями законопроекту виступають:

- розширення можливостей комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань особами, які добровільно бажають проходити військову службу та перебувають за кордоном;
- створення передумов для ефективного рекрутингу та укладення контрактів про проходження військової служби за межами України, із залученням ресурсів дипломатичної служби;
- встановлення чітких строків міжнародного добровольчого контракту;
- забезпечення добровільності вибору кандидатами військового формування та підрозділу для несення служби, встановлення гарантій щодо переведення військовослужбовців до інших підрозділів лише за їх згодою;
- гарантування припинення військової служби після закінчення визначеного контрактом строку, без автоматичного продовження контракту на період мобілізації, особливого періоду або воєнного стану;
- забезпечення за бажанням можливості вільного перетинання кордону та виїзду з України після закінчення строку контракту;
- встановлення тимчасової (протягом 3 місяців) відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації для громадян України після завершення міжнародного добровольчого контракту;
- визначення особливостей правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які проходять службу за міжнародним добровольчим контрактом.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Проект Закону пропонує запровадити військову службу за міжнародним добровольчим контрактом як окремий вид військової служби, що водночас за своєю правовою природою є різновидом військової служби за контрактом.

Міжнародний добровольчий контракт пропонується визначити як особливий вид контракту про проходження військової служби, який укладається на добровільних засадах з особою, що перебуває за межами України, з метою її прийняття на військову службу.

Передбачається, що такий контракт зможуть укладати громадяни України, які на момент його укладення перебувають за межами України, іноземці та особи без громадянства. Укладення контракту здійснюватиметься у закордонній дипломатичній установі України уповноваженими посадовими особами дипломатичної служби від імені Міністерства оборони України або іншого центрального органу виконавчої влади, який відповідно до закону здійснює керівництво відповідним військовим формуванням.

Запровадження такого правового механізму дозволить сформувати зрозумілу, передбачувану та юридично визначену процедуру добровільного вступу на військову службу осіб, які перебувають за межами України, а також створити для таких осіб додаткові гарантії щодо строків служби, місця її проходження, порядку переведення та припинення контракту.

Однією з принципів особливостей запропонованої моделі контракту є гарантування визначеного строку проходження військової служби. Проєктом встановлюється, що міжнародний добровольчий контракт

укладається строком від одного до п'яти років, а передбачене чинним законодавством автоматичне продовження строку дії контракту під час особливого періоду або воєнного стану до таких військовослужбовців не застосовується.

Подібна особливість має важливе значення для формування зацікавленості та довіри потенційних кандидатів до запропонованого механізму, оскільки особа до укладення контракту матиме можливість достовірно визначити строк, на який вона бере на себе зобов'язання щодо проходження військової служби.

Крім того, законопроект передбачає гарантії щодо проходження служби у погодженому військовому формуванні та підрозділі, визначаючи, що під час укладення контракту враховуються побажання кандидата щодо військового формування та підрозділу, а переведення військовослужбовця на іншу посаду, в іншу військову частину (підрозділ) або у підпорядкування інших підрозділів допускається виключно за його згодою.

Окремою важливою гарантією є закріплення права особи (за її бажанням) після закінчення строку міжнародного добровольчого контракту на перетинання державного кордону України та виїзд з території України, у тому числі під час дії правового режиму воєнного стану або особливого періоду. Для громадян України також передбачається тримісячний період після закінчення контракту, протягом якого вони не підлягають призову на військову службу під час мобілізації, при збереженні можливості бути призваними за власною згодою.

Для забезпечення системності правового регулювання відповідна норма одночасно вноситься до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Наведені гарантії очікувано посилять потенціал залучення до військової служби осіб, які перебувають за межами території України.

Законопроектом також пропонується передбачити для іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за міжнародним добровольчим контрактом, можливість за їх бажанням проходити військову службу під новим ім'ям та отримувати документи, оформлені на таке ім'я, що додатково сприятиме забезпеченню їх безпеки. Порядок реалізації цього права визначатиметься Кабінетом Міністрів України.

У цілому законопроект спрямований на створення комплексного спеціального механізму залучення до проходження військової служби осіб, які перебувають за межами України, із забезпеченням необхідного балансу між потребами оборони держави та гарантіями добровільності та правової визначеності умов проходження військової служби за контрактом.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Сфера правових відносин, у якій пропонуються нововведення, регулюється Конституцією України, Законами України «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про національну безпеку України», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про

мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також деякими іншими нормативно-правовими актами.

Пропонується внесення змін до Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», із зазначенням у прикінцевих та перехідних положеннях законопроекту необхідності розробки та прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які випливають із закону, а також приведення підзаконних нормативно-правових актів у відповідність із законом (що в установленому порядку покладається на Кабінет Міністрів України). Вказане буде достатнім для досягнення цілей, визначених законопроектом.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових видатків з Державного бюджету України та/або місцевих бюджетів.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акта

Прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження військової служби за міжнародним добровольчим контрактом» сприятиме підвищенню правової визначеності, прозорості та привабливості добровільної контрактної військової служби для осіб, які перебувають за межами України, збільшить потенціал рекрутингу, а також забезпечить посилення обороноздатності держави, розширення кадрового ресурсу Сил оборони України та створення додаткових можливостей для залучення добровольців до захисту територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України.

Народний депутат України

Сергій ГРИВКО

«___» _____ 2026 року

